

ПИТАННЯ ОБҐРУНТОВАНOSTІ В НАШ ЧАС КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УТРИМУВАННЯ, ОСКВЕРНЕННЯ АБО ЗНИЩЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ СВЯТИНЬ З ІСТОРИЧНОЇ ТОЧКИ ЗОРУ

Стаття присвячена дослідженню причин кримінального переслідування за посягання на об'єкти релігійних культів на різних історичних етапах розвитку людства. Проведений аналіз наявності виявлених причин у наш час. Зроблений висновок про відсутність таких причин.

Ключові слова: релігійна святиня, осквернення, утримування, знищення, місце поклоніння, релігійні почуття.

Статья посвящена исследованию причин уголовного преследования за посягательства на объекты религиозных культов на различных исторических этапах развития человечества. Произведен анализ наличия выявленных причин в наше время. Сделан вывод об отсутствии таких причин.

Ключевые слова: религиозная святыня, осквернение, удерживание, уничтожение, место поклонения, религиозные чувства.

Постановка проблеми. З прийняттям Кримінального Кодексу 2001 р., система кримінально-правових гарантій забезпечення свободи віросповідання зазнала кардинальних змін. В чинний КК була включена нова кримінально-правова норма, що передбачає відповідальність за утримування, осквернення та знищення релігійної святині (ст. 179 КК України). Аналіз складу злочину показав, що безпосередній об'єкт злочину визначений дослідниками не вірно внаслідок або підміни понять, або безпосереднього об'єкта факультативним, а поняття "релігійної святині" – предмету злочину – не визначено і не може бути визначено в принципі. У зв'язку з цим резонним уявляється дослідження причин, що спонукали законодавця до впровадження кримінальної відповідальності за вказані діяння. Виходячи з цього логічно дослідити існування аналогічної відповідальності в минулому, причини її впровадження та наявність цих причин в наш час.

Аналіз останніх досліджень. За останні 13 років вченими-криміналістами практично не приділялась увага цій проблемі. До питання історичної обґрунтованості кримінального переслідування осіб, що вчиняють утримування, осквернення або знищення релігійних святинь зверталися такі дослідники як О.В. Білаш, В.Е. Борейко, В.В. Гальцова, Е.В. Георгієвський, І.О. Зінченко, А.А. Крюков, А.А. Льовіна, С.Я. Лихова, В.Н. Савельєв, однак всі вони лише констатували факт існування в минулому кримінально-правових норм, що передбачали відповідальність за вказані діяння, при цьому не розглядаючи питання про те, чи існують в наш час причини, що спонукали притягати до відповідальності осіб в минулому. Дана робота – спроба вперше з моменту прийняття

нового Кримінального кодексу провести дослідження даної проблеми.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування відсутності в наш час будь-яких об'єктивних причин притягати до відповідальності осіб, що здійснюють утримування, осквернення чи знищення релігійних святинь до особливого роду відповідальності, відмінної від тієї, до якої притягаються особи, що здійснюють утримування, осквернення чи знищення будь-яких інших предметів.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення поставленої мети, на думку автора, для даного дослідження логічно умовно розділити історичне минуле на декілька етапів за принципом наявності державної релігії.

На підставі літературних джерел вітчизняних та зарубіжних дослідників, можна виділити шість таких етапів:

I етап (понад 25 тисяч років до н.е.) – безрелігійний;

II етап (25 – 7 тисяч років до н.е.) – передрелігійний;

III етап (7 тисяч років до н.е. – 998 р. н.е.) – недержавно-релігійний, язичницький;

IV етап (998 – 1917 рр.) – державно-релігійний, християнський;

V етап (1917 – 1991 рр.) – державно-нерелігійний, атеїстичний;

VI етап (1991 – до нашого часу) – державно-нерелігійний, ліберальний.

Кожен з цих етапів характеризується специфічним відношенням держави до свободи віросповідання, що проявляється в наявності кримінальної відповідальності за посягання на об'єкти релігійного культу.

Перший етап (понад 25 тисяч років до н.е.) – безрелігійний.

Деякі вчені висловлюють думку, що епоха пізнього палеоліту свідчить про існування на території України певного рівня культури. В цей період давні слов'яни навчилися добувати вогонь, вміли користуватися ним. З'являються примітивні вірування, зокрема магія, фетишизм, анімізм [1, С. 345]. До згаданих також слід додати оменалізм (віру в прикмети).

Видатний радянський етнограф і релігіознавець С.А. Токарев, намагаючись визначити причини появи вірувань, прийшов до висновку, що вона полягає в наявності у людини почуття безсилля перед природою. "Якщо немає почуття безсилля перед природою (а його немає у тварин, у неживих предметів), то, – писав С.А. Токарев, – не може виникнути ані релігія, ані інше явище суспільної свідомості" [2, С. 257].

На думку Юрія Семенова, першими релігійними віруваннями були: магія – досягнення потрібних людині результатів надприродним способом, оменалізм – віра в явища, які віщують успіх або невдачу осмислених дій, фетишизм – віра в існування у предметів властивостей магічного впливу на результат людської діяльності.

На даному етапі розвитку релігійних форм світ ще не подвоєний, не роздвоєний (роздвоєння світу означає вірування, що окрім світу природного, посейбічного, – існує зовсім інший світ, в якому живуть зовсім інші істоти – боги, ангели і т.п.) [3]. Це означає, що у людини існує уявлення про певні надприродні можливості, проте в силу не розвиненості абстрактного мислення ще відсутнє уявлення про які-небудь сили, що впливають на світ, що оточує людину.

На думку автора, відсутність уявлення про роздвоєння світу – головна причина відсутності в племінному житті давніх людей яких-небудь загальних релігійних заборон, а відтак і санкцій за їх порушення.

Другий етап (25 – 7 тисяч років до н.е.) – передрелігійний.

Наступний крок полягав в перенесенні уваги з речей, яким приписувалася властивість магічного впливу, на сам приписуваний магічний вплив. Якщо спочатку цей вплив розглядався як невід'ємна властивість речі, то в надалі він все більшою мірою починає розглядатися як щось самостійне, як замкнена речка і людях магічна сила [3].

Уявлення про цю магічну силу, здатну існувати автономно, породили в свою чергу

уявлення про надприродних істот. Дане передрелігійне вірування називається демонізмом.

З досягненням стадії демонізму релігійні вірування перестали бути лише збоченим способом мислення про реально існуючі об'єкти, вони стають вірою в існування ілюзорних істот, що мають надприродну силу. При цьому віруванням колективним: якщо раніше фетишизм був персональним, тобто фетиш захищав конкретного володільця речі, то демонізм вже поняття колективне.

Особливо важливим на цьому етапі є з'явлення ідолів, що уособлюють демонів і, як наслідок, появу релігійних санкцій. Імовірно, до ідола, який забезпечував успіх в охоті та інших справах, ставилися вельми шанобливо. Нешанобливе ставлення до ідола могло загрожувати племені тим, що демон переставав надавати племені допомогу, а це загрожувало голодом та іншими неприємностями.

На думку автора, саме в цей час виникають перші заборони на нешанобливе ставлення і перші санкції за порушення цих заборон. Головною причиною цього явища є страх людини перед невдачею в добуванні їжі та інших справах. В сучасному світі, де їжа добувається в найближчому супермаркеті, очевидно, вже не існує причин, з яких санкції за нешанобливе ставлення до ідолів могли б мати місце.

Третій етап (7 тисяч років до н.е. – 998 р. н.е.) – недержавно-релігійний язичницький.

В Україні для епохи неоліту характерним був перехід людини від збиральництва і полювання до землеробства і тваринництва; вдосконалюються знаряддя праці; з'являється елементарна культура обробки землі. Все це значно полегшує життя тодішніх людей [1, С. 345] і одночасно призводить до розшарування суспільства.

Розшарування в суспільстві, виділення з середовища раніше рівних общинників могутньої аристократії знаходить своє відображення в розшаруванні надприродного світу, в виділенні з середовища рівних за значенням надприродних істот декількох особливо могутніх – богів [3].

Для людей цієї епохи світ був пронизаний містичними закономірностями, підвладними божествам [4, С. 41]. Кожне східнослов'янських племен мало свого бога – покровителя [5]. Божества, в свою чергу, "спілкувались" з людьми через жерців і були

прихильні до племені, якщо дотримувались встановлені в таких випадках правила поведінки. Порушення цих правил однією людиною могло розгнівати божество й привести до несприятливих наслідків для всього племені [6, С. 33–34].

Таким чином, новинкою даного етапу є поява нового виду страху. Якщо на передрелігійному етапі максимум, чим міг нашкодити демон – це просто не надати допомогу в полюванні, то бог міг вже значно більше: наслати катастрофу, хворобу чи навіть вбити. Це наклало відбиток на суспільну свідомість: страх перед знищенням змушував людей не допускати дії членів племені, які могли прогнівити божество.

З історичних джерел відомо не багато видів релігійних посягань. Відомі такі види як порушення сакральних зон – проникнення непосвячених осіб або чужинців в храм, священний ліс чи гай [6, С. 46-47], а також невиконання чи неналежне виконання служителем своїх посадових обов'язків відносно його охорони, наприклад, не старанне стеження за костром коло статуї Перуна [7, С. 120].

Таким чином, можна констатувати, що в язичницький період санкції за злочини вводилися виключно з тією метою, щоб не допустити можливість прогнівлення богів та їх представників, наслідком якого могла бути, на думку слов'ян кара від простого неврожаю до лиха, хвороб та навіть загибелі племені.

В сучасному світі вже нема місця думці про те, що якесь божество, образившись, може нанести шкоду якій-небудь групі населення, тому історична підстава релігійних санкцій розглянутого періоду – страх перед могутністю богів – в наш час відсутня.

Четвертий етап (998 – 1917 рр.) – державно-релігійний християнський.

На даному етапі релігійні вірування слов'ян зіштовхнулися з появою і впровадженням державної релігії – християнства візантійського обряду – в усі сфери життя суспільства, зокрема й судову. Поняття релігійного злочину наші предки вже знали, але при християнізації починає змінюватися вектор суспільної небезпеки таких посягань, формується специфічне поняття злочину та кари [8, С. 65].

Після прийняття християнства київськими князями був виданий ряд указів, що містили норми, направлені на боротьбу зі злочинами проти церкви й релігії. До таких

указів відносяться Указ князя Володимира та Указ Ярослава мудрого.

Статут князя Володимира закріпив ряд нових для руського права релігійно-моральних злочинів, які так чи інакше зачіпали релігійні та церковні засади [9, с. 216]. Аналіз тексту статуту дозволяє виявити види злочинів, аналогічні поняттю "осквернення": посічення хреста, вирізання на стінах церкви, введення в церкву худобу, собак чи птахів без особливої потреби, неналежне поводження в приміщенні церкви.

Показово, що вирізання на стінах здійснювалося не з метою вандалізму. Як відзначає А.Мединцева, більшість графіті на стінах храмів – це молитви або інші записи церковно-службового призначення. До молитовних написів відносяться такі розповсюджені формули, як "Господи допоможи" з додаванням імені або автографи: "писал такий-то". Вірогідно, в уявленні жителів середньовічної Русі такі написи прирівнювалися до молитви, записаної на церковній стіні і від цього наче постійно діючої [10].

Історикам поки що не вдалося однозначно встановити, що представляло собою "посічення хреста". Ю.Семенов відзначає, що характерна особливість релігії полягає в тому, що з виникненням нових релігійних явлень старі не зникають, а продовжують існувати поряд з ними навіть в тому випадку, коли вони знаходяться з ними в явному протиріччі. Відомо, що якщо ідол не забезпечував вдачі в полюванні, його карали: шмагали, кидали на певний час в незручне місце і т.п. Таким чином, можна припустити, що посічення хреста було трансформованою карою ідола за невиконання прохань у молитві.

Усі наступні правові пам'ятники Київської Русі – Статут князя Ярослава, Статутна грамота Ростислава Мстиславовича, Статут Святослава Ольговича, Новгородський статут князя Всеволода про церковні суди, людей і мірила торгіві, судебники 1497 та 1550 років не розширили перелік діянь, що оскверняють, тобто статутом князя Володимира цей перелік вичерпувався.

Починаючи з 1687 року норми, що визначають релігійні злочини вперше з'явилися в світському акті, а саме главі першій Соборного уложення 1649 року "Про богохульників та церковних бунтівників", не містить санкції за

утримування, осквернення або знищення релігійних святинь [12, С. 118-121].

Після створення в 1721 році органу церковно-державного управління, акценти релігійних злочинів починають зміщуватися і в уложенні 1845 року в розділі "Про злочини проти віри і порушення настанов, що її захищають" з'являються статті, що розкривають суть понять "релігійної святиня", як священного чи освяченого предмета та "образи святині" як вербального паплюження предмету чи фізичної наруги над ним. Проте вказівок, що може бути священним чи освяченим не дається.

Уложення 1885 року конкретизує перелік священних предметів. Згідно зі ст. 221 до священних предметів відносяться потир, дискос, дарохранительниця, лжиця, копії, що застосовуються при звершенні обрядів, а також хрести, євангелія, образи, мощі. А видання в 1903 році Нового кримінального уложення однозначно закріпило поняття релігійної святині у вигляді переліку релігійних організацій і, відповідно, переліків священних (додаток 1 до ст. 73) і освячених (додаток 2 до ст. 74) предметів [13, С. 227], які цим організаціям належать. Враховуючи відсутність свободи віросповідання і рівності в правах релігійних організацій, предмети, шановані організаціями, які не увійшли в даний перелік, священними не визнавались.

Таким чином, очевидно, санкції вводилися з метою викоринити язичницькі обряди, такі як побиття ідола, трансформовані в посічення хреста, та не допустити розповсюдження хибної уяви про постійну дієвість вирізаної на стіні церкви молитви, тобто більше нагадують правила користування новим громадським закладом (церквою), аніж кримінально-правові норми, направлені на захист почуттів віруючих чи проти актів вандалізму. З появою державно-релігійного органу Святійшого Синоду акценти змістилися ще більше в сторону захисту власне майна релігійної організації "Православна Російська Церква".

П'ятий етап (1917 – 1991 рр.) – державно-нерелігійний, атеїстичний.

Після падіння Російської імперії, Україна спробувала повернути незалежність, яка була надто короткочасною, тому Українська Народна Республіка не встигла прийняти жоден закон, видавши лише чотири політичних універсали [14, С. 52].

Діючи разом с Радою Народних Комісарів РСФРР, Народний Секретаріат України, відкинувши старе законодавство, запроваджував нове – радянське. Починаючи з 1918 року в Україні розповсюджуються декрети всеросійських з'їздів Рад і РНК РСФРР [11, С. 208]. Основи державної політики по відношенню до релігії закладаються в прийнятій 15 листопада 1917 року Декларації прав народів Росії, згідно з якою відміняються всі національно-релігійні привілеї та обмеження [15, С. 39 – 41].

Декрет РНК від 23 січня 1918 р "Про свободу совісті, церковні та релігійні громади" (Про відділення церкви від держави і школи від церкви) ліквідував Святійший Синод як державний орган, відтак зникла і необхідність захищати майно релігійних організацій особливим способом (визначати поняття священних та освячених предметів, складати їх перелік, встановлювати особливі санкції за крадіжку чи наругу над ними і т.п.), відмінним від захисту майна приватних спілок.

Шостий етап (1991р. – до нашого часу) – державно-нерелігійний, ліберальний.

З отримання незалежності в 1991 році Україна продовжила демократичні починання радянської влади в сфері релігії. Зокрема, 23 квітня 1991 року був прийнятий закон "Про свободу совісті та релігійні організації", який підтверджував прагнення нової влади виходити з принципу соціальної рівності всіх релігійних організацій; в тому числі проголошувалося продовження курсу радянської влади на відділення релігійних організацій від держави.

Проте, з прийняттям у 2001 році нового Кримінального кодексу, українська держава зійшла з демократичного шляху розвитку, відмовившись від відміни привілеїв за релігійною ознакою. За відсутності видимих причин вважати, що майно одних організацій є більш цінним, аніж майно інших (а також фізичних осіб), в новому Кримінальному кодексі України з'явилась норма, що передбачає особливу кримінальну відповідальність за пошкодження майна, що належить релігійним організаціям, в той час як відносини, що виникають при пошкодженні майна інших організацій (в тому числі комерційних) – регулюються на загальних засадах, а відносини при оскверненні майна – не виникають взагалі.

Висновки.

Узагальнюючи оброблені матеріали, автор умовно виділяє шість етапів історичного розвитку законодавства України за принципом наявності державної релігії.

Перший, безрелігійний, етап характеризується нерозвиненістю у давніх людей абстрактного мислення і, як наслідок, відсутність уявлень про роздвоєння світу – головної причини відсутності в племінному житті давніх людей будь-яких загальних релігійних заборон, а відповідно і санкцій за їх порушення.

Другий, передрелігійний, етап характеризується появою у людей уявлень про сили (демонів), що патронують людині в добуванні їжі та інших справах, а відповідно і появи страху перед невдачею, якщо демон припинить надавати племені допомогу, що могло загрожувати голодом та іншими неприємностями.

В сучасному світі, де їжа добувається в найближчому супермаркеті, очевидно, вже немає причин, з яких санкції за нешанобливе ставлення до ідолів, що уособлюють демонів, могли б мати місце.

Третій, недержавно-релігійний, етап характеризується появою уявлень про могутніх богів, здатних наводити на людей лиха, хвороби і навіть знищувати цілі народи, а відповідно поява у людей страху, що божество, яке було розгнівано однією людиною, може покарати цілий народ.

Очевидно, в сучасному глобальному світі вже немає місця думці про те, що певне божество, образившись, може завдати шкоду якій-небудь групі населення, тому історична підстава релігійних санкцій даного періоду – страх перед могутністю богів – в наш час відсутня.

Четвертий, державно-релігійний, етап характеризується появою державної релігії. На початкових стадіях заборонялися діяння, позбавлені вандалістської чи хуліганської складової – аналогічні заборонам відвідування супермаркету із собакою чи вживання морозива в громадському транспорті. Такі заборони найбільш вірогідно вводилися з метою викоринити язичницькі обряди, такі як побиття ідола, трансформовані в посічення хреста, та не допустити розповсюдження хибного уявлення про нову релігію, зокрема про постійну дієвість вирізаної на стіні церкви молитви.

На більш пізніх стадіях із появою державно-релігійного органу Святійшого Синоду акценти змістилися в бік особливого захисту майна Православної Російської Церкви та трьох інших визнаних державою релігійних організацій; майно будь-яких інших релігійних організацій священним не вважалося і, відповідно, особливим способом, відмінним від захисту майна інших юридичних осіб, – не захищалося.

В наш час вже не існує причин, з яких держава мала б боротися з пережитками язичницьких традицій та піклуватися про "правильність" уявлень людей про дієвість молитв. Так само, за відсутності державної релігії та державно-релігійного органу, відсутні підстави вважати майно релігійних організацій більш цінним за майно будь-яких інших організацій.

П'ятий етап, державно-нерелігійний, характеризується ліквідацією державно-релігійного органу і, відповідно, зникненням необхідності захищати майно релігійних організацій в особливий спосіб, відмінний від захисту майна приватних товариств (визначати поняття священних та освячених предметів, складати переліки таких предметів, встановлювати особливі санкції за їх осквернення чи крадіжку і т.п.).

Шостий, сучасний, етап характеризується декларуванням демократичного курсу розвитку держави, відсутністю державно-релігійних органів та відсутністю необхідності захищати майно релігійних організацій в особливий (відмінний від захисту майна інших організацій) спосіб, але разом з тим явним порушення демократичних принципів, що полягає в існуванні особливої кримінальної відповідальності за паплюження чи пошкодження майна, що належить релігійним організаціям, в той час як відносини, що виникають при пошкодженні майна інших організацій (в тому числі комерційних), а також фізичних осіб – регулюються на загальних підставах, а відносини при оскверненні їх майна – не виникають взагалі.

Таким чином, автор виділяє наступні причини кримінального переслідування осіб, що вчиняють осквернення чи пошкодження священних предметів на різних етапах історичного розвитку: 1) страх перед відсутністю допомоги демонів, 2) страх перед карою богів, 3) необхідність боротьби з пережитками язичницького минулого,

підкування про правильність уявлень про дієвість молитв, 4) важливість підтримки Православної Російської Церкви (та ще трьох визнаних державою релігійних організацій). Також автор зазначає, що на тих етапах, де всі ці причини були відсутні, було відсутнє і кримінальне переслідування.

Автор робить висновок, що жодна з перелічених причин не існує на сучасному етапі розвитку, тобто немає жодної дійсної

або уявної небезпеки для суспільних відносин (окрім відносин власності) внаслідок утримування, осквернення або знищення релігійних святинь, а тому не існує й історично обумовленої необхідності захищати майнові права релігійних організацій особливий спосіб, відмінний від захисту майнових прав інших організацій і окремих громадян.

Література

1. Культурология: украинская и зарубежная культура: [Зязюн И., Семашко В. и др.]; Под ред. М.М. Закович – К.: Знання, 2007. – 567 с.
2. Токарев С.А. Проблема общественного сознания первобытной эпохи / С.А. Токарев // Охотники, собиратели, рыболовы. – Л.: Наука, 1972. – 288 с.
3. Семёнов Ю. Основные этапы эволюции первобытной религии / Научно-просветительский журнал Скепсис [Электронный ресурс] // Режим доступа к журн.: http://sceptis.net/library/id_372.html
4. Крюков А. А. Уголовно-правовая охрана свободы совести и вероисповеданий в России в дохристианский период / А. А. Крюков // Сибирский юридический вестник. – Иркутск: Изд-во Иркут. гос. ун-та, 2010, № 1. – С. 40-44.
5. Крупина А.Н. Верования, традиции и обряды восточных славян в дохристианский период: Методические указания / А.Н. Крупина. – Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2005. – 28 с.
6. Георгиевский Э. В. Общая уголовно-правовая характеристика ранних религиозных верований: учебное пособие / Э. В. Георгиевский. – Москва: Компания Спутник Плюс, 2007. – 66 с.
7. Фрэзер Дж. Дж. Золотая ветвь : Исследование магии и религии : В 2 т. Т. 1: Гл. I-XXXIX / Дж. Дж. Фрэзер; [Пер. с англ. М. Рыклина]. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб, 2001. – 528с. – (Боги и ученые).
8. Георгиевский Э. В. Церковно-уголовное право Древней Руси (общая характеристика подсистемы) / Э. В. Георгиевский // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2011. – № 8-2. – С. 64-67.
9. Самоквасов Д.Я. Древнерусское право / Д.Я. Самоквасов. – СПб., 1900.
10. Мединцева А. Предшественники Андрея Рублева (автографы художников Древней Руси) / А. Мединцева / Сайт научного коллектива Музея имени Андрея Рублева [Электронный ресурс] // Режим доступа к журн.: http://www.expertmus.com/2012/08/blog-post_15.html
11. Кузьминець О. А. Історія держави і права України: Навч. посіб. / О. А. Кузьминець, В. С. Калиновський, П. А. Дігтяр; Ред.: Я. Ю. Кондратьєв. – К.: Україна, 2000. – 428 с.
12. Российское законодательство X-XX веков: В 9 т. / Под общ. ред. О. И. Чистякова. – М.: Юридическая литература, 1984-1994. – Т. 3: Акты Земских соборов / Отв. ред. А. Г. Маньков. – М.: Юрид. лит., 1985. – 511 с.
13. Уголовное уложение, высочайше утвержд. 22 марта 1903 г. – СПб.: Изд. Гос. канцелярии, 1903. – 284 с.
14. Коржанський М. Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина загальна: Курс лекцій / Коржанський Микола Йосипович – К.: Атіка, 2001. – 432 с.
15. Декларация прав народов России, 2 (15) ноября 1917 г. // Декреты Советской власти. – М.: Политиздат, 1957. – Т.1.: 25 октября 1917 г. – 16 марта 1918 г. – 626 с.

Zakharchenko I.N., National Academy of Internal Affairs

QUESTION THE VALIDITY OF CRIMINAL RESPONSIBILITY NOWADAYS FOR THE RETAINING, DESECRATION AND ELIMINATION OF OBJECTS OF RELIGIOUS WORSHIP FROM A HISTORICAL PERSPECTIVE

The article is devoted research the reasons for the prosecution of attacks on objects of religious worship. The author researched historical past, dividing it into six stages: the first – irreligious stage, the second – before religious stage, the third – nongovernmental religious stage, the fourth – governmental religious stage, the fifth – governmental irreligious stage, the last – present-day stage. For each stage, excepting present-day stage, where were the criminal liability for attacks on objects of religious worship, the reasons of this criminal liability were identified. Using this identified reasons the author answered the question whether there were these reasons nowadays and made the conclusion that at present-day stage there were no of them. The author made the inference the protection of property (including objects of religious worship) of religious organizations in a special way nowadays was not reasonable.

Keywords: religious sacred object, desecration, retaining, elimination, place of worship, religious senses